

Ի Մ Ա Հ Մ Ի Ի Զ Ա Ֆ Ֆ Է Ի Ր - Է Տ Տ Ի Ն

ՄԵՏԱՓԱՌ ԱՐԳԱՑԻՆ ՊԱՐՄԻՑ

ԵՒ Ի ԳԱՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ ՈՐԴՈՑ ՆՈՐԻՆ

ՄՈՒՀԱՄՄԵՏ-ԱԼԻ ԱՐԵԳԱԿՆԱՓԱՅԼ ՇԱՀՆՇԱՀԻ

ԵՐԳ ՍԳՈՑ ԵՒ ԲԵՐԿՐՈՒԹԵԱՆ

Միլզաֆֆէր-էտտիմ, վախճանեալ Շահ Պարսից:

Ինչո՞ւ կը զգենուս գիշերն՝ ո՞վ աշխարհ
ի նչպէս Թագուհին հանդերձը սուգի-
Ազգերու ծովեր, ինչո՞ւ երգն ու պար
կը փոխէք յանկարծ դառն արտասուքի: -

Շեջած է արփին, արփին լուսաներ
Որ դրախտի փոխէր անապատն հրլու,
Դաշոյնն ադամանդ պատեանն է մրտեր-
Կայծակն ամպին մէջ գընաց նընջելու:

Առիւծներ բոլոր անծաւաց մէջէն
Թող ամէն արծիւ ետերէն իջնայ
Շիրմին վրայ մարմար՝ օրօր մկրմնջեն
Որ իրենց եղբօր նինջը քաղցրանայ :

Լեւոնս պէս դիպումս զքմուխտ, տըպազինս
Գանձին մէջ ուրախ կ'ըսեն իրարու .
« Ինչո՞ւ Գաղափարք սաղին միւր պաշտօն .
Մենք ըլլանք դարձեալ ակունք թագերու » :

Փըլաւ աշխարհէս երկնաբերձ էլ պուրզ .
Մարդիկ իրեն քով էին բըրկախներ .
Որքան վրտակներ ծոցէն հանէր դուրս,
Դաշտերը ծաղկով բերքով կը լեցնէր :

Այլ բա՛ն ինձի, արքայդ իրանի
Ինչո՞ւ չեղաւ մահդ քու կեանքիդ նըման .
Ուրեմն ըստոյ՞գ է խօսքն իմաստունի .
« Գովէ՛ մարդիկներ միայն յետ մահուան » :

Թէ հրճուանքը միայն քու ժողովորդեան
Յանկայիր, ինչպէս կ'ըսէր միշտ համբաւ,
Ինչո՞ւ այն ատեն կ'երթաս գիրկ մահուան
Ազգդդ մատնելով տըրտմութեան ամբաւ :

Ինչո՞ւ կը թողուս խաւար տըխրալիւր
Շիրմէդ եղած գայ ծածկէ աշխարհ
Ինձէ դուն — ինչպէս կը վկայէ երկիր —
Միայն լցսերու բարեկամն եղար :

Թէ ամբոխը քեզ ըրիւր գահակից
Իր կամքը՝ օրէնք, իր ծայն քու հրաման ,
Ինչո՞ւ հակառակ ամենուն ըղծից
Քու գահէդ իշար դէպ ի գերեզման :

Համբողջէն ալդեօք աշխարհ մ'հեռաւոր
Բերելու համար նոր օրէնք երկրիդ .
Գընելով, ինչպէս էիր միշտ սովոր,
Նոր գաղափարներ, կամ՝ նոր մարգարիտ :

Մահովդ միայն աղքատներ լացին .
Արքայից քեզի՝ նըման՝ երանի .
Ա՛հ, քու մահդ եղաւ վիշտը առաջին
Ձոր տուիր քու որդւոց, ո՛վ հայր իրանի :

Յորմնհետէ մեր տոհմըն եւ բարբառ
Յայտնեց գիտութիւն հիւրեր նոյնաբուն ,
Կըրկին թեւեր նոյն արծուին օղտապար,
Մեզ աւելի վեհ հընչէ քու անուն :

Բոլոր վարդերէն ողջոյններ քեզի
Ամէն սոխակէ կարօտի ողջոյն .

Անդրանիկ եղբայր, ել ո՛վ Ֆիրդուսի,
Ո՛վ անմահ երգիչ անմահ քաջերուն :

Մարգարդ ծաղկազարդ չե՛ն ձրգեր մէկդի .
Խանդէդ վերնետուած, չե՛ն թողուր դաւբան
Հայրենիքդ, է՛լ, երկիր մ'է լոյսի .
Ի՛նչ չարթնցար դու երգէն ցընծութեան :

Հրճուած մարգարէ, մազերով քըստմասծ
Ձե՛ն փուր որոտում բամբուկի վըրան .
Քե՞զ միայն, աւա՛ղ, տեսնել չըմնաց
Ազգիդ պատմութեան մեծագոյն վայրկեան :

Երգեր ու կայներ կը փըլցնեն երկինք
Հեղեղուն օդէն հուր, լոյս, դրօշակներ .
Մայրեր որ կու տան տըղայոց ըստինք
Կ'երանեն զանոնք որ նոր են ծներ :

Պատուհաններէ կախուն դէպ ի վար
Գորգեր ուր նկարուած են փառք իրանի .
Պալատն եւ հիւրեր դարձած են եղբայր
Համբուրեն իրար քուրջն եւ ծիրանի :

Կամարներուն տակ վեհ մըզկ'իծներուն
Ամբոխը կ'երգէ աղօթք գոհութեան .
Միւսերէն ծայր աւելի թըրթռուն
Անմահի փառքին գովեստներ թընդան :

Արքունիքին մէջ բարձերու վըրայ
Որոնց կը փաթնուին գոյներ հիւզածեւ
Գոհարներու մէջ ու սեանց մարմարեայ
Ձեն ապրիւ կոյսեր թըրթըր յարատեւ .

Այլ շատըրըսնոց մօտ բուրաստանին
Որ տխրակներու երգով կը հըրկայ,
Արձաններու մօտ, շողին տակ լուսին,
Յդր քնարներու ծայրով կը թըրթռայ :

Արքեցած յա՛նք՝ սրցունք խընդութեան
Թափեն աչքերէ . — ո՛վ անգին պատկեր .
Հընագոյն դարուց հետ կապուած իրան
Հագո՛ւած նորագոյն կեանք, գաղափարներ :

Դարագլուխ մըն է . մըննորտ չընաղ՝
Որ յառաջ կու գայ սարսուռը հովերով .
Էւ չըկայ բոպէ մ'այնքան մեծ, ուրախ,
Պատմութեան մը մէջ՝ որ լի է փառքով :

Խընդէ՛, Ֆիրդուսի, թերեւս Աստուած՝
Շնորհէ մեծագոյն առի՛ծն երգելու .
Ե՛լ, ամբողջաբուն քու չընաղ քերթուած
Յետոյ գոհ սըրտով դարձիր նընջելու :

Դարձիր ըսելու կիւրոսի, Քսերքստայ
Եւ արքայներու շրջեղ ամբոխին
Որ հաճի նո՛ւ առաջ կը դիմեն իմայ
Ո՛րք անմահութեան անկողն դաշտին,

Որ եթէ Ասիոյ կ'իշխէին միայնակ
Խաւարեցնելով իշխաններն ամէն —

Եթէ Եւրոպն էր դաշտն իրենց ռազմի,
Պարտութիւննին իսկ փառք եւ յաղթանակ —
Ձի այնքան երկար էր իրենց ուղի
Որ բաղդն յոգնելով կը քանդէր բանակ —

Ձէ՛ ժառանգն իրենց՝ քան զիրենք փոքրիկ .
Ձի միայն գունդերով չէ՛ որ կըրնայ մարդ-

Մուհամմէտ-Ալի-Միրզա Յոր արքայ. Պարսից :

Ինչպէս աստղներն՝ երբ գայ արեգակ
Կ'ելլեն մի առ մի երկընքի սեւէն —

Որ եթէ Հընդկաց փրօսկր, ակունքներ
Մետաքս, անօթները ճնաւստանի
Կողքիս ոսկին, Յունաց արծառներ
Գերի վարէին պալատն արքունի,

Եւրոպիոյ գանձեր վարել հայրենիք .
Թէ կայ ոսկիէն մեծ հոխուծիւն ու զարդ :

Թէ դիւցազն չէ անիկա միայն
Որ բիւր բանակներ դաշտին վրայ կը փռէ .
Այլ այն որ յաղթող է Տրդատութեան
Այլ այն որ մըտքեր փրկկեց խաւարէ :

Եւ աշխարհակալ չէ միայն անկիւս
Որ նոր երկիրներ կը կրտրէ իր արով։
Այլ նա որ առած ժողովուրդ՝ կ'երթնայ
Գիտութեան երկիր՝ զինուած հանճարով։

Եւ չէ մեծագործ այն՝ որ կը ինքն
Արքունիք չըքնաղ սիններով հազար։
Այլ որ բերած կուճ ամէն մէկ երկրէ
Վեհ ինաստութեան կը կանգնէ տաճար։

Եւ դառնան իրենք աշխարհ վերրատին
Ապրիլ իբր արծան, կեանքով անթառամ։
Եւ դարու ստեղծող, Միլզապիէր-էտտին
Զամով, պարբրով տօնով ամէն ամ։

Թէ ռազմեր նկարող վերծինըղ աման
Աղսամանդի մէջ քեզ պիտի ձուլէր։
Քնարիդ ունկընդիւր եմէ ըլլար նա՝
Ոսկին դազաղէդ վերջ պիտի չհասնէր։

Որդիք այժմու արքայիմ Պարսից։

Թէ արդ Արեւելք, Արեւմուտք բոլոր
Իրանի թռիչքին նային ըզմայլած։
Նոր արշալոյսի շողերովն աղուոր
Հընագոյն փառքերն երեւին մըտաց։

Թէ կ'դառնայ երկիր. փոխէ շուքն իր վայր։
Արեւը կանգնած կողմն արեւմուտքի
Վաղը զայն թողով թերեւ խաւար
Վեհ Արեւելքէն գայ դարձեալ ծագի։

Եւ իրենք իրան սիրուած Արարչէն
Թերեւս ըստմանայ գանն իր պատմական։
Իշխէ ովկիանին։ դարձեալ Հընդիկ, Ճեն
Բեռցած փրդերով մինչ իր ոտքը գան։

Թէ իրով գործեց աջն Արդարութեան։
Գիտուններն եղան իր ջոկասն հրգօր։
Զուգեց բընաւ կուռք ըլլալ նիւթական։
Կուռք մ'է արդ սակայն՝ ամէն սըրտի խոր։

Եւ ինն դիւցազներ պէտք է այդ գէնքով
Գան կանգնին սեմին վրայ Ամմահութեան։
Եւ նոր Շահն այնտեղ միտնէ նայն փառքով
Որով արքունիք մըտնէր ի թէհրան։

Եւ խոսրովներու արքունի բանակ
Հրաւիրէ զինք մէջ ոսկեծոյլ կառաց։
Գիտնալով Թէ քան կարմիր յաղթանակ
Կայ վեհ, սըրբագոյն շաւիղ մը փառաց։

Մեռաւ ռի նա շուտ, վարձքին անծանօծ .
 Չը վայելց բնաւ իր արդեանց արտուղ .
 Տեսնելով թերեւս ազգին առաւօտ .
 Սիրտը կանգ առաւ խիղճէն . յորդարեւոյն .
 Կամ չէր յուսար բան մը գեղեցկագոյն
 Այլ անուհետեւ տեսնիլ երկրի վրայ .
 Դոյութեան պատճառ բաղձն էր ազգերուն .
 Միասին գըտաւ նըպատակն ու մտնի .
 Այլ դուք, ո՞վ ազգեր, դադրեցէք լալէ .
 Արցունքն անոնց է որ չտեսան ձեր դար .
 Արեւուն մէջէն ճառագայթ կ'ելլէ
 Վարդէն չի՞ ծնանկիր միշտ վարդ մը պայծառ .

Կորիւնն առիւծի Ժայռին վրայ կ'տեսնամ .
 Թող իր բոց աչքեր լոյս տան աշխարհի .
 Մագեր կանայցած դաւիթի թող դառնան
 Բարձրանան ինուհնդ . նոր լոյս չըմարի .
 Թեւերուդ վրայ կանգնած փու երկիր
 Լոյսի օդին մէջ պիտ' բարձրանայ վեր .
 Որդիներուդ մէջ փայլիլէ կ'նստալիր
 Զերդ պայծառ լուսինն աստղերու՝ գիշեր .
 Արցունիքդ ըլլայ սիրտ Ժողովրդեան .
 Փառքն ըլլայ թող փեզ ոսկեզօծ վրան .
 Ոչ միայն, Հօրդ պէս, ճոցը պատմութեան
 Ապրէ դուն անուիւն նստել գաւիթ վրան :

Հ. Կ. Տ. ՍԱՆՏԱՆՈՍ

Ամերիկահայերը. — Հայ մը Ամերիկայի մէջ դատաւոր կ'ընտրուի: Նիւ Ճէրզի նահանգի, Հըտսըն գաւառի, Ռւէսթ Հոպըքընի բաժնին համար՝ Տիգրանակերտցի հայ երիտասարդ մը Միքայիլ Գալեֆիլիան հաշտարար դատաւոր անուանուած է, ամերիկացի թեկնածուներուն վրայ յաղթանակ տանելով, շնորհի տեղւոյն ռամկավար կուսակցութեան: Դէպքը նշանակալից է. Հայը ոչ միայն կարող է հաւասարիլ, այլ նաեւ գերազանցել, իբր ըստաւարացի, զարգացած ազգերու անհատներն ալ, եթէ միջոցները ներեն: — Վտանգ մը կ'ընկերէ սակայն Ամերիկահայոց զարգացման, տտարացումը: «Քաղաքացի» թերթի վիճակագրութիւնը ցոյց կու տայ 34 դէպքեր այս տեսակէն ի փախֆոռնիւ: Ամերիկահայոց ազգային կեանքը կը կայանայ զլիաւորապէս լատաւնական համարմբումներու մէջ, որ սակայն նուազ եռանդով յառաջ կը ժողովն: Փախֆոռնիւ մէջ նոյեմբեր 6ի ընտրութեանց ժամանակ Հայերը մեծ յաջողութիւն գտած են իրենց ընտրելիներու մեծամասնութիւնը հասած ըլլալով առաջարկեալ պաշտօններու: **Եգիպտահայք.** — Հայկական Բարեգործական Միութիւնը այժմ 250 անդամ կը հաշուէ: Դրամագլուխն է 3365 եգիպտ. ոսկի. Պօղոս Ժաշա Նուպարի քոյրը Տիկին Լ. Քափամանեան նուիրած է 400 ոսկի, ուրիշ մը՝ 300: Գահիրէի Հայոց լատարան-ընթերցաստան վարչութիւնը ընդարձակ վիճակահանութիւն մը կազմակերպած է: Տ. Արմէնեան և Տ. Պապեան, հայ դերասաններ, յաջողութիւն գտած են Եգիպտահայոց տուած ներկայացմանց մէջ, Գահիրէի Հայ Թատերասիրաց ընկերութիւնը դադրած է գործունէութենէ:

Կովկասահայք. — Հայութիւնը զբաղած է Նոր-Դումայի ընտրութիւններովը: Ազգային ամենէն նշանակալից երեւոյթն է այն՝ որ Մշակի խումբը այժմ կը գործէ իբր առանձին սոցիալ-դեմոկրատ կուսակցութիւն, որոշ շաբաթ մ'ընտրելով իրեն: Հայ կառակորդ կուսակցութիւնը, այս առիթի, ներքստապէս աւելի զօրանալու պէտքն զգալով, ընդհանուր ժողով մը կազմակերպած է բարենորոգուելու և զեղծումներու առաջն առնելու համար: Երկիր դադրած է և անոր յաջորդած է Ժամանակ:

Եւրոպահայք. — Փարիզ Հայկական Միութիւնը նուազահանգէս մը սարքած է. երաժշտապէս՝ Կոմիտաս վրդ. բանախօս՝ Ա. Զօպանեան:

Պոլսահայք. — Ստրանհոյակ առժամա դադրած է: Հայ տիկին մը 160 ոսկի նուիրած է Հիւանդանոցին, Պետրոս էֆ. Կարապետեան 600 ոսկի Վանայ Երամեան վարժարանին: 27 ոսկիով Զուհանեանի արձանը կանգնուած է:

ԼՐԱՏՈՒ